

PROTESTÁNS HETILAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

Megjelen minden héten egyszer szombaton egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt. — Az osztrák-magyar monarchián kívül első országokba egy évre 7 frt. — Egyes szám ára 12 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt; kétszáz szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr.; harmadiknál 70 kr.; bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Nagy Péterfia-utca 961 sz. intézendők.

A magyar protestáns egyetem kérdéséhez.

III.

A magyarországi reformált egyháznak a bölcsészeti szakot felállítani és berendezni, mindenesetre oly főiskolánál kell, mely már a jogi és hittan-szaki tanfolyamot magában foglalja. Mert az önálló bölcsészeti szak, akkor érdemi meg a ref. egyház részéről, a berendezésére és fentartására megkívántató költségeknek nagy áldozatokkal járó meghozatalát; akkor teljesítheti valódi hivatását és felel meg igazi céljának, ha nemcsak protestáns tanárok képzésére szolgál, hanem a jogtanulók és hittanhallgatók is, magasabb valódi tudományos értékű kiképzetésük érdekében azt felhasználhatják.

Jelenleg olyan ref. főiskolák, melyeknél a jogi és hittani folyamatok fel vannak állítva, Sáros-Patakon, Pápán és Debreczenben vannak; Budapesten a hittani, Kecskeméten és M.-Szigeten a jogi intézetek magukban tartatván fen.

Hogy hazánk fővárosában Budapesten — mint a hol már egy országos (róm. kath?) egyetem létezik, egy másik egyetemféle főtanodának szervezése, nagyon felesleges volna, annak indokolása céljából — úgy vélem — nem szükség az okokat mélyebben vizsgálgatni és fejtegetni. — Most is nagy mérvben csoportosulva van a fővárosban a tanuló ifjuság. A ref. theologiai intézet a gymnasiummal együtt igen is nagyon helyén van ott; és az országos ref. egyháznak többre és magasabbra törekedni tulajtott erőlködés és buzgóság volna, melylyel a protestantismus érdekei is aligha mozdíthatnának jobban elő — De meg egyszerű véleményem szerint, egy protestáns főtanodának vagy egyetemnek, mely azt a jelzett 3 szakot magába ölelné, inkább ohajtható oly város székhelyéül, melyben a protestáns egyházi élet, szellem és jellem hivebb kinyomatot talál, mint azok a budapesti nagyvárosi légkörben kifejlődhetnek. Oly városban állítandó tehát fel az a

protestáns főtanoda, melyben a lakosság nagyobb része a protestáns hitfelekezethez tartozván, maga a közvetlen gyakorlati élet intézményeiben és jelenléseiben, protestáns öntudatról, szellemről és irányzatról tanuskodhatik. Egy oly nagy városban, mely mint Budapest, szintén 300 ezer lakossal bír, a 10 ezeret kevéssel haladó ref. egyház és a 13—14 ezer közt levő ágost. evang. egyház irányadó szerepre és jelentőségre nem lehetnek hivatva, kiragadván azt kezőkből a rajtok kívül levő nagyobb többségnek más-más érdekei, melyek bizony nem mindig egyek a protestáns egyház érdekeivel.

Sáros-Pataknak 5366 lakosa van és ebből csak 2140 lélek a ref. felekezethez tartozó.

Pápán, 14223 lakosból nincs másfél ezer a ref. hivek száma.

Kecskemétnek 41195 a népessége, de ebből a 12 ezeret kevéssel haladja tul a ref. felekezet létszáma.

Ellenben Debreczen 46111 lélekszámából, 38747 a ref. egyház kebelébe tartozik. — És csakugyan Debreczen régi időtől fogva mint a kálvinizmus fészke volt ismeretes s ezen jelleget intézményeiben, egyszerű, de szorgalmas és vallásos érzületű polgáiraiban, azoknak sajtáságos jellemében is hiven megőrizte. — De nem csak a népség jelentékeny számával van előnyben a többi felemlített város felett, hanem a kebelében levő főiskola, saját anyagi erején kívül, egy nagy vagyonnal rendelkező városra és nagy tekintélyű ref. egyházra is támaszkodhatik. Ugyanis Debreczen város, közvetlen a maga házi pénztárából egyházi és iskolai czélokra évenként készpénzben többet ad ki 50 ezer forintnál.

A ref. egyház részére ad:	2718 frt 97 $\frac{1}{2}$ kr.
Ref. főiskola részére:	5380 „ 53 $\frac{1}{2}$ „
Reál iskolára:	11023 „ 65 „
Róm. kath. egyház részére:	465 „ —
Róm. kath. iskolák „:	4726 „ 65 „
Izraelita iskola szükségéire:	500 „ —
Óvodák részére:	1060 „ 35 „

38747. 168

Ref. szegényápolda részére:	5666	„	75	„
Róm. kath. szegényápolda:	442	„	3	„
Ipariskolára:	2732	„	82	„ stb.

Ezekhez vegyük még hozzá azon 750 méter öl tüzi fát, melyet évenként az egyházi és iskolai épületek fűtésére kiszolgált, mely csak 13 frtjával számítva is évenként jelentékeny összeget képvisel (9750 frt.)

Maga a *ref. egyház* tisztán nevelési célokra ismét jelentékeny összeggel járul, mert évenként kiad

Városi fitanítók részére	5333	frt	33	kr
Kollégiumi „ „	1733	„	33	„
Leánytanítók „ „	9283	„	33	„
Nőnöveldei tanárok és nevelőnők fizetésére:	4587	„	50	„
Iparos ifjak vallásos oktatásáért	150	„	—	„
Reáliskolában a vallástanításért	200	„	—	„
A főiskolának tanári fizetésre:	1853	„	80	„
Ösztöndíjakra a tanulóknak:	2110	„	—	„
Ünnepi követeknek:	360	„	—	„
Főiskolai szénioroknak:	100	„	80	„
Tanítókért gyámintézeti díj:	539	„	—	„
Kemanensok részére és szolgatano- lóknek:	559	„	49	„

Míg a lelkipásztorok és kántorok évi fizetésére összesen 7315 frtot ad ki.

Maga a *főiskola* pedig saját pénztárából kiad évenként:

Tanítói személyzet részére (Tanárok, segédtanárok, tanítók)	44,960	frt
Ösztön-pályadíjakra, jutalmazásokra	4000	„
Tápiintézeti kiadásokra	12000	„
Főiskolai hivatalnokok és a szolgálati személyzet fizetésére	7000	„
Főiskolai könyvtára	1000	„

Ezen összegnek megfelelő tőkén kívül a debreczeni főiskola oly kész épülettel rendelkezik, mely a 3 fakultás szükségleteinek teljesen megfelelő s a melynek a legutóbbi időkben történt kiépítése 280 ezer forint kiadást igényelt; továbbá van jelentékeny könyvtára (52000 darab), természettajzi muzeuma oly gazdag, (legközelebb a Szönyiféle ásványgyűjteménnyel nagy mérvűleg gyarapodott), hogy a nemzeti muzeumi gyűjteményen kívül nem lehet hozzá az országban hasonlót találni; természettani szertárát is csak az állami intézetek ilyenü gyűjteményei mulják felül, és az a Kanyó és Szártóriféle alapítványok következtében folytonos növekedésnek

és gyarapodásnak néz elé.*) Van végre régiségtára, pénzgyűjteménye s elég rendezett és jó karban levő fűvészkerte.

A helyzeti viszonyok — csekély véleményem szerint — Debreczent jelölve oly pontnak a magyar ref. egyház kebelében, mely a protestáns főtanodát hittani jogi és bölcsészeti karral magában foglalhatná, lássuk részletesen, hogy mit bocsáthatna át a jelenlegi főiskola a protestáns egyetem alapjául? és a szervezendő egyetem legsürgősebben mily mérvben venné igény be a testvér egyházkerületek segélyét vagy azok anyagi hozzájárulását? **W.**

Nihilismus.

Hányféle alakot ölt még ez a Camaeleon? Mert hiszen ezek a czifra nevek: szocialismus, kommunismus, internatzionalismus, nihilismus — mind azt a szegény, éhező, rongyoskodó koldust takargatják, a kinek szülői a régóta sinlődő beteg társadalom s a bün útjára lépett szabadelvűség, Páris vulkánikus légkörében a commune, a világipar és kereskedés földjén: Angliában s Amerikában az internatzionalismus, a bölcselő németek közt a már tudományosan is vitatott szocialismus, s Oroszország sivár talaján a nihilismus, csak átídomulások.

Van egy mikroszkopikus kis állat, mely más állati testen élődik s még származása helyén fejlődésének kezdetleges állapotában marad és él, lakhelyét változtatva, más állati tesben átalakul s magasabb fejlődési fokra jut. A hibásan szabadelvűeknek nevezett eszmék csodabogara így lön orosz földön nihilismus-sá. Történt pedig ez aképen, hogy boldogult Miklós czár az egyetemi s alsóbb tanintézeti oktatásügy emelése czéljából, nagy számmal küldött a német s más külföldi egyetemekre tanuló ifjakat, kik álmüveltséggel s Istent megvető tudománnyal telve, mint kételkedők és Istent tagadók tértek vissza hazájokba, hol a tanári székéből buzgón hintegették a magukkal bevitt eszméket. Év év után folyt le s a tulzóan szabadelvű eszmék ringó bölcsőjéből egy szörnyalak nőtt ki, mely nihilismus név alatt lön ismeretessé.

Nézetünk szerint is az egyház s különösen ennek ker. vallásos szellemben nevelő alsóbb és középiskolái képeznek a legerősebb gátat a nihilismus romboló tanai ellen, de a nagyobb részt tudatlan papsággal s gyarló elemi iskolákkal megáldott s a kényuraság nehéz bilincsei közt még ma is nyögő orosz földön nincs a ki fölépitse ama gátat, s a rendőri karhatalom vasmarka fojtja még vissza egy ideig a kitörni készülő forradami vulkánt, mely fönt, alant dulongva terjed, rejtve lappangva. Mi lesz akkor, ha az a vaskar kifárad, megbénul? Mi marad meg a létező polgári és egyházi társadalmi alakokból? A tulajdonjog szentségtelen megrablása után mi adhat többé ösztönt a munkára?

*) A Kanyó alapítványból 600 darab arany kamata évenként, felváltva a könyvtárra, természettani és vegytani eszközök gyarapítására fordítatik. A Szártóri alapból pedig évenként 500 frt s azonfelül, ha az ösztöndíjra fenhagyott 1000 ft egészben, vagy részben illetékes egyéneknek ki nem adhatatik, az is a mechanicum muzeum növelésére használtatik fel.

Mi emelheti ezt, mi biztosítja ennek sikerét, mi jutalmazhatja érdemét? Mi kárpótolhat majd az édes családi kötelék szétszakgatásaért? Végre a vallás, a hit, a remény, a szeretet eldobott s földi vagyonnal föl nem mérhető nagy kincseit mi pótolhatja ki?

Mindezen kérdésekre ez a rettenetes szó felel: nihil, semmi.

Egy házmotózás alkalmával „a titkos társulat működésének és szervezetének előrajza“ című iratot talált az orosz rendőrség, melyből kitűnik, hogy a nihilismus nemcsak a császári kormánynak s hivatalnokainak, a hadseregnek, a tőkének, az osztálykülönbségnek, a birtok- s tulajdonnak izen hadat, hanem a legszemérmertlenebb anyagelviségtől áthatva megvet mindent, a mi eddig szent volt az ember előtt: Istent, vallást, házasságot, a szemérem és illem szabályokat, az erkölcsiség fogalmát. Vakmerően s minden fentartás nélkül állítja az isteni és emberi igazság ellenébe a „nihil“-t, a pusztát semmit. A tudatlanságnak, az erkölcstelenségnek, a szemérmertlen bűnnek, a barbarizmusnak nem annyira egyenjogúságát, mint inkább a társadalomban egyedül jogosultságát írja zászlajára. Méltán mondható, hogy a ki egyszer nihilista lett, az nemcsak az örökkevalóság hanem a földi emberi társadalom számára is menthetetlenül elveszett, mert mindazt, a mi ennek alapját képezi, az előítéletek közé dobva megveti.

Az állam legfőbb hivatalnokai ellen megkísérlett vagy végrehajtott merényleteket, az elnyomott lázongásokat, a tömeges elítéléseket a politikai hírlapokból nagy részben ismerjük. Mint különös jelenség merül föl, hogy a más országokban divatos szocialis mozgalom körével — ha úgy tetszik — terjesztési talajával ellentétben, a nihilismus híveit nem annyira az alsóbb osztályú néprétegben, mint inkább a társadalom műveltebb osztályában kell keresnünk, a tanulókat, tisztakat és nemeseket közt.

A titkos sajtó nagy szerepet játszik a lázadás terjesztésénél. A titkos mozgalom első főcéljának s heves voltának megvilágítására kellő fényt vet a rejtett nyomdák egyik terméke, mely „forradalmi fejtegetések“ cím alatt jelent meg. Jellemzőbb tételei a következők: „Ébredj hű szíved, ragadj fegyvert a zsarnokok ellen, s boszuld meg eltipratásodat!... Az egész emberi életre, a bölcsőtől a koporsóig az ember összes, természeti és értelmi hatáskörére a császár sulyos keze nehezül, elfojtva s a hatalom eszközével alacsonyítva mindent... Hordjátok-e még tovább a jármót? Fel, a haladás, a szabadság, s a jog nevében!“ stb. stb. Ily tartalmu iratok nagy számmal jelennek meg s terjesztetnek a nihilisták titkos társulata által.

Vallás-erkölcsi tekintetben fölötte szomorú hanyatlást tüntet fel az óriás Orosz birodalomnak e harapózó fekélye. Mintha Hóseás átka nehezülne rá: „mivelhogy te megvetted az igaz tudományt, én is megvetlek tégedet.“ Még szomorubb az, hogy az ő bajuk Európa műveltebb népeivel is közös némi részben. Keresztyéni szív kell ahoz, hogy csüggedés helyett reménnyel s bizalommal nézhessenek a jobbakk ily körülmények közt a jövő elé, bizván az Ur ígéréteiben: „ime én veletek vagyok mind a világ végezetéig.“

Alkalmazzuk-e magunkra a fentebbiekből levonható eleméletet? Minek? Hiszen nálunk még erősen (?) meg vannak arról győződve, hogy az állami és tisztán humanisztikus

czélú iskolák tökéletesen betöltik az iskola feladatát. Vajha úgy is volna! De a társadalmi tüneteket alaposan vizsgáló és ismerő látja, hogy a vallás iránti közöny oly ijesztőleg terjed hazánkban is, miszerint méltán lehet félnünk, hogy maholnap egyéni dolognak hirdettetik a vallás, ha ugyan előbb még valami gonoszabb nem történik velünk.

Caveant praesules, ne quid detrimenti ecclesia capiat!

Nagy Imre
ugrai ref. lelkész.

BELFÖLD.

Észrevételek azon bírálatokra, melyek az ujszövetség átdolgozott károliféle fordításának második felerészére a „Protestáns Egyházi és Iskolai Lap“ 1878-ik évi folyamának 46. és következő számaiban, és az „Egyházi és Iskolai Szemle“ 1878-ik évi folyamának 50 ik és következő számaiban tették közzé.

(Folytatás.)

A 12-ik verset mi így fordítottuk: „Mert most tükrön át, homályos beszédben látunk, akkor pedig szemtől szembe; most részszerint van bennem az ismeret: akkor pedig meg fogom ismerni, mint a hogy megismerttettem.“ Bíráló pedig így: „Mert most csak tükörből talányosan látunk, akkor pedig szemtől szemben. Most részszerint ismerem, amit ismerem, akkor pedig meg fogom ismerni azt úgy, a mint már jutottam a megismeréshez.“ Megjegyzem, a vers első tételének fordítása épen oly jó lehet bírálónál, mint mi nálunk. Az értelmezők kétfelé mennek és nincs biztos alap az eldöntésre. Én a homályos beszéden értem az evangéliumban foglalt kijelentést, mely bir ugyan relativ világossággal, de teljes tisztaságban és tökéletesen nem ismerteti meg az Istent, s általában az üdvre tartozó dolgokat; azért mondja Pál apostol II. Korinth V. 7-ben „διὰ πίστεως περιπατούμεν, οὐ διὰ ἰδούσης“ = (hiszünk és nem látunk) A bíráló fordításában ez „részszerint ismerem, a mit ismerem“ hibás, mivel nem azt a gondolatot fejezi ki, melyet az apostol, t. i. hogy az ismeretnek csak része van bennem. A bíráló fordításában ez „akkor pedig meg fogom ismerni azt,“ épen oly hibás, mint a miénkben ez „akkor pedig meg fogom ismerni,“ mivel mind a két fordítás szerint csak az ismeret lehet tárgya a megismerésnek a fordítás olvasója előtt, holott a gondolat egészen más. A bírálónak ez a fordítása, „amint már jutottam a megismeréshez“ hibás, mi csak abból is kitetszik, hogy ha már eljutott valaki a megismeréshez, az nem mondhatja, hogy ahoz ezután fog eljutni. Én, látván fordításunknak hiányát, t. i. hogy ezt „megfogom ismerni,“ ha objectum nélkül hagyjuk, az olvasó a közvetlen megelőzőből fogja kipótolni, s így elhibázza az apostol gondolatját, más fordítást küldtem fel, hogy nyomassék ki, de elkéstem vele, akartam pedig így fordítani „akkor teljes lesz (a mostani „részszerinti“-vel ellentétben) ismeretem, a milyen megismerttetésem,“ mely szavaknak értelme ez „akkor én épen oly teljesen meg fogom ismerni az Istent, a mily tökéletesen megismert ő engem“ (az aoristus ἐπεγνωσθήν az apostol hívóvé levésének idejére viendő).

A 13-ik verset mi így fordítottuk „Most pedig megmarad a hit, remény és szeretet, e három. Legnagyobb pedig ezek között a szeretet.“ Bíráló pedig így „Hanem a jelenre szilárdan áll a hit, a remény, a szeretet, ez a há-

rom, s mint legnagyobb ezek között: a szeretet.“ Megjegyzem, hogy ha valakinek terhére van még a *most* szót használni s a helyett ezt mondja a „jelenre nézve,“ ha e helyett „megmarad“ (μ.év.ε.ι) ezt szereti használni fordításában „szilárdan áll,“ holott amaz, a 8-ik versbeli elfogyás, elenyészés szavaknak jobban megfelel: az ily szabad fordító ellen semmit sem szólok.

Ezekből látni lehet, hogy a bíráló fordítása csak addig látszik valaminek, míg azt valamely hozzá értő egyén szóra át nem vizsgálja. Ezen 13-ik résznél is mindent megtalálunk a bíráló fordításában, a mi rossz csak lehet valamely fordításban. Bíráló gyöngíti, majd erejéből egészen is kivetkezteti az apostol gondolatját, több tételt von össze, mely eljárással nem ügyel az alapgondolatra, máskor kibővíti az apostol tételét s ekép gyengíti azt, máskor önkénykedve pótol ahoz, máskor nemcsak egyes szavakat, hanem egész verseket is úgy fordít le, hogy fordításában nem az apostol gondolatja van kifejezve; sőt önmagához sem egészen hü.

Most tegye szívére kezét bárki is, ki ismertetésem gondosan megvizsgálja s az eredeti szöveggel egybeveti, és úgy mondja ki ítéletét, „vajjon van-e az ily fordítónak fogalma, avagy csak sejtelme is arról, hogy milyen a jó fordítás? van-e neki érzéke a fordításhoz?“

Igy állván a dolog, felmerül a kérdés, honnan van, hogy a mi bírálónk oly tökéletlen exegeta, és ennyire nem bir fogalommal arról, hogy mi a jó fordítás? vajjon rendes állapot-e ez ő nála, vagy csak pillanatszerű? s ha pillanatszerű, mi idézhette azt elő? a személyem iránti barátságos indulata-e, vagy pedig az, hogy magát tulbecsülván, nem gondolta meg, miket beszél, azt hívén, hogy majd nem lesz, ki az ő szavait tételről tételre megrostálja, s igazi értékökben megismertesse? Én mindezt nem vizsgálom, hanem kérem e lap tisztelt olvasóit, hogy a Nagy Gusztáv bírálatát az én arra tett észrevételeimmel és az eredeti görög szöveggel tételről-tételre egybevetvén, a találandókhoz képest tegyenek ítéletet köztünk fordítók közt, és bíráló Nagy Gusztáv közt; azokhoz képest ítéljenek, hogy vajjon van-e, s ha van, mennyiben van értéke az ő ítéletének, melyet a mi fordításunkra nézve közzé tett.

A milyen ítéletet tett fordításunkról Nagy Gusztáv, épen olyant tett Keresztes József is (lásd az Egyh. és Isk. Szemle 1878. évi folyamának 50. s. k. számait). Ezen bíráló szerint az apostoli levelek fordításának átdolgozója „nemcsak a magyarság követelményeinek nem tett eleget, hanem a helyesebb értelmezés, az írók gondolata ellen is oly baklövéseket követ el, a melyeket senki sem nézhet el mai nap a nélkül, hogy a tudomány jelen állása ellen ne hibázzék.“

Látván ezt a rettenetes ítéletet, azt hittem, hogy a bírálóban valamely új, és minden általam ismert exegetánál nagyobb kapacitás jelent meg.

Vártam tehát, hogy majd sokat tanulok tőle. Vártam, csak vártam, hogy mikor jön elő, abból az eget és földet betöltő nagy füstből az a nagy tűz, mely fordításunkat egészen elhamvasztja. Bizony hiába vártam, mivel bíráló ama rettenetes ítéletének megalapítására szinte semmit sem tett.

Először egyes szavak felett elmélkedik. — Minthogy

ítéletének sulya ezeken fekszik: vegyük fel ezeket egyenként.

Megróvja azt, hogy mi a *νοῦς*-t egy pár helyen „ész“-nek fordítottuk, holott „elmé“-nek kellett volna fordítanunk; Róm I, 20.-ban pedig *νοοῦμεν*-t így fordítottuk „észlelés útján,“ holott így kellett volna „elmélkedés“ útján, mivel ez jobban megfelel a Pál szerinti fogalomnak, az „elme“ szó az értelmet és érzelmet is magában foglalván. Erre megjegyzem. Bármint gondolkodjék is más, én úgy gondolkodom, hoy mivel a bibliát nem a meghaltak számára fordítjuk, hanem a jelenkorbeliek számára, a fordításban a jelenkorbeli nyelvhasználatot kell követni. Már pedig a mai nyelvhasználatban az „elme“ név nem oly tágas jelentésű, mint hajdan volt, például e szóhoz „elmélkedés“, ha jelző, vagy igehatározó nélkül áll, nincs hozzá kötve az érzelem fogalma; ez „zavarodott elméjü“ gyakran változtatik így: „zavarodott eszü,“ e helyett „elméjébe veszi“ többször használtatik ez „eszébe veszi“ Ezen tekintet bir minket arra, hogy a különben köztünk is fenforgott „elme“ szó helyett, az élő közbeszédben gyakrabban használt „ész“ szót alkalmazzuk. Különben (ezt mellékesen jegyzem meg) nem ismerem azt el, hogy Rom. I, 20.-ban a *νοοῦμεν* szóban az erkölcsi érzés, a lelkiismeret is be volna foglalva, mint bíráló állítja. Hiszen ezen szavakból, „a világ alkotmányából megláthatók“ meg a következő vers e szavaiból „noha ismerték az Istent“ biztosan következik, hogy itt még tisztán észszerű vizsgálódásról, és annak eredményéről van szó.

(Folyt. köv.)

Menyhárt János.

KÜLFÖLD.

Az evangélikus szövetség hetedik egyetemes gyűlése Bâselben
1879. augusztus 31—szeptember 7.

Mielőtt e gyűlés programját közölnök lapunk olvasóival, néhány szót előre kívánunk bocsátani e szövetség létrejötté s mivolta felől, mi által talán jó szolgálatot te- szünk olyanoknak, kik érdeklődéssel viseltetnek az egyház nagy céljait előmozdító külföldi társulatok, egyletek és szövetségek iránt, úgy tekintvén azokat, mint a valódi vallásos élet lüktetéseit, mint a gyakorlati keresztyéni élet nyilatkozatait, melyektől tanulni s példájukon okulni lehet.

A „*evangélikus szövetség*“ (Evangelical Alliance) egy „különböző egyházakhoz és országokhoz tartozó evangélikus keresztyének“ egyesülete, 1845-ben alakult meg oly célból „hogy egyesítse és összpontosítsa egy fölvilágosodott protestantismus erejét a papság és puseyismus beavatkozásai ellen és hogy előmozdítsa egy irásszerű keresztyénség érdekeit.“ Eredetét annak köszönheti, hogy némelyek mélyen érezték a protestánsok közt fenálló elszakadtságból eredő bajokat, holott mindezen protestánsok megegyeznek a reformáció több elveire nézve. Sok körülmény hatott oda, hogy több angol és skót keresztyén figyelme élénken e tárgyra forduljon s csakugyan „Anglia, Wales és Irhon evangélikus egyházaihoz“ egy felhívást bocsátottak ki Skócia különböző felekezeteihez tartozó lelkészek és világiak, egy Liverpoolban 1845 októberében tartandó gyűlésre híván meg azokat. A felhívás mindenütt szívélyes fogadtatásra talált; a gyűlésen nagy befolyásu emberek jelentek meg, mind államegyházbóliak, mind disszenterek s nagy összhangzat

jellemezvén az első gyűlést, megalakult az *evangélikus szövetség*. Ma már számos ágai vannak annak nemcsak Nagybrittánia legnevezetesebb városaiban hanem a világ sok más részein is; sokat tett az eddig is a keresztyéni egység, atyafiság és testvéri együttműködés előmozdítására mindennütt, hol csak működésbe lépett; de ugyanakkor sok bátorítást is nyújtott a kontinens több országaiban levő oly protestáns egyházaknak, melyek az elszigeteltség miatt csak gyöngén küzdhettek a protestántizmus elvei elleni minden véleményalakzatokkal, de melyeknek segélyére nem keveset tett aztán a britt protestántizmus ereje. Az evangélikus szövetség igyekszik különböző módokon előmozdítani „az evangélikus protestántizmus” ügyét s küzd „a hitetlenség, a pápaság s a babona más alakjai, a tévedés és gonoszság, de főleg az Ur napjának megszenteltségének ellen.” Volt bátorsága felszólalni, és nem eredmény nélkül, azon üldözés ellen is, melyet északi Európa némely országaiban úgy a protestáns disszidentek, mint a római katolikusok szenvedtek s így sokat tett a türelem elvei befolyásának terjesztésére. A kontinens városaiban oltalma alatt tartott gyűléseken eddig már sok fontos s a protestántizmusra egyetemes érdekű kérdést vitattak meg mérsékelt és barátságos szellemenben. Nagyobb gyűléseket tartott a szövetség 1855-ben Párisban, 1857-ben Berlinben, 1861-ben Genfben, 1873-ban New-Yorkban, 1875-ben Belfastban, Párisban az 1867-iki kiállítás, valamint a múlt évi világkiállítás alkalmával is egy külön épületet, „Salle Evangelique,” emelt isteni tiszteletek tartására. A múlt évben épített s május 8-án ünnepélyesen megnyitott épületben volt egy terem 600 ülőhellyel, valamint egy mellékhelyiség mintegy 50 ember számára. Naponként délelőtt 10 órakor tartatott ottan először egy angol, azután egy francia, valamint egy német imaistentisztelet. Vasárnapokon pedig rendes isteni tiszteletek tartatnak különböző nemzetekbeliek számára. Ezt csak mint *egy* vonást emeljük ki az evangélikus szövetség működési köréből.

Hitelvi alapul egy rövid nyilatkozatot fogadott el a szövetség azon pontok felett, melyekhez a tagoknak magokat tartaniok kell s „melyek általában evangélikus nézeteknek tekintetnek.” Ez ellenvetésekre is szolgáltatott alkalmat többek részéről, kik örömet csatlakoztak volna a szövetséghez, de veszélyeztetve láttak egyes elveket, melyek nézetük szerint nem részesültek kellő figyelemben és méltatásban.

Ki vannak a szövetségből zárva azok, kik, noha más-különben evangélikus nézetben vannak, tagadják „a keresztyén lelkészlet isteni intézményét s a keresztség és az urvacsora intézményeinek tekintélyét és folytonosságát.” A szövetségnek van irodalmi közege is, a havonként megjelenő „*Evangelical Christendom*” folyóirat.

Folyt. köv.

Csiky Lajos.

KÖNYVISMERTETÉS

Halotti imádságok. Háznál, templomban, sirnál, mellékletül rövid gyászbeszéd. írta Czelder Márton előbb hittérítő, jelenleg felsőbányai lelkész. Nyomatott N.-Bányán Molnár János könyvnyomdájában, 1879. Budapest, Kókai Lajos bizománya.

Egyetemes magyar ref. egyházunkban szokásban van a halottakat néhol prédikációval, vagy rövid gyászbeszéd-

del, másutt könyörgéssel, másutt pusztá énekszóval temetni és pedig három különböző helyen, háznál, templomban, sirnál. Ez ellen semmi szavunk.

Egységet halotti szertartásban keresni vagy kívánni, hitelveink szerint sem szükséges. Nagy városban, mint vidéki kisebb egyházakban, végezi a lelkész azon szertartást, melyet a gyászoló felek tőle kívánnak. Ha régi bevett szokás valamely egyházban vagy vidéken prédikációval temetni a halottat, azt fog tartani kétségkívül a lelkész.

Csak hogy itt már önkényt felmerül a kérdés, minőnek kell lenni homiletikai szempontból a halotti egyházi beszédnek, melyet a mai korban üdvös hatással lehet tartani. Az nem lehet a megholt bírálata akár kedvező, akár kedvezőtlen viszonyok között; mert a holtakról vagy jót vagy semmit; ha jót mond, könnyen hízélgés gyanújába esik — és hogy beszédében nincs igazság; — ha pedig kétértelmű, vagy kisebbitő a beszéd, a holtat ugyan többé nem bánthatja, de a kesergő felek szívét még inkább keseríti. Nem lehet továbbá a halotti prédikáció emlékbeszéd sem, mert valakinek az állam, a tudomány és művészet körül szerzett érdemei csak mélyebb vagy behatóbb tanulmányozás után sorolhatók elő, a mi inkább valamely szaklapban, vagy folyóiratban, vagy épen académiái teremben szokott megtörténni. Hanem igen szabad és kell előadni a jó halotti prédikációnak, a megholtak földi munkásságát közvetlenül pályatársai körében, szabad és kell kifejtetni a megholtak családi életében tapasztalt örömeit és veszteségeit, a mire kellő anyagot szolgáltat a megholt életrajza, melyet vagy ő maga, vagy hozzá tartozói készítettek. Ezt már felhasználni — ennek adatait halotti prédikációba beleszőni, vagy ha talán az önéletrajz némely adata a gyászoló felekre — sértő lenne, azt kihagyni, mindez szónoki tapintat dolga.

Különben oly általánosságban beszélni, hogy bármely sorsu halotthoz oda illő legyen a beszéd, jobb inkább semmi halotti beszédet nem tartani. Innen van, hogy a halotti könyörgés kezd mindinkább szokásba jönni és pedig néhol a halotti prédikációnak általános része kimaradván, a könyörgés előre bocsáttatik s úgy következik az életírás felolvasása után rövid alkalmazás. Itt azonban, mielőtt a bucsuszavak, az illető gyászoló felekhez intéztnének, oly szentirati hely nyitja meg az alkalmazást, mely a halott életkorához vagy világi sorsához illő textusul szolgál. — Ezen eljárás kezd újabb időben szokásba jönni Debreczenben is, csak hogy ezen új eljárásnál azt jegyezzük meg: a figyelem ében tartása végett, vigyázni kell hitszónoknak, miszerint a könyörgésben elmondott eszmék, az alkalmazásban ne ismételtessenek és hogy a hosszú könyörgés ismét halotti beszéddé vagy épen nekrologgá ne váljék ima alakjában.

Másutt a helyi szokáshoz képest igen rövid fohász és szinte rövid gyászbeszéd előzi meg a halotti könyörgést. — Másutt ismét mindezen előzmények nélkül, egyszerűen halotti könyörgés, Miatyánk és rövid zárfohász mondatik.

Ugy látszik, hogy e két utóbbi vidéki szokás befolyása alatt jöttek már létre szerző „*Halotti imádságai*” is, melyeket ezuttal ismertetünk.

Huszonhárom évi lelkipásztorkodása alatt, különböző vidéken irt és mondott halotti könyörgéseiből állította össze ez imakönyvet. Öt évig Losoncban, 10 évig Moldva-Oláh- és Törökországban mint hittérítő, nyolczadik év óta Felső-Bányán, többnyire imádsággal végezte a lelkészi gyászszolgálatot, és ezt nemcsak az evangéliumi egyszerűség, de lélektani indoknál fogva is legcélszerűbbnek tartá. — (l. előszó).

Azonban — közbevetőleg így folytatja tovább előszavában — „tapasztalásból tudom, hogy egyes kiváló eseteknél a jól alkalmazott halotti beszéd mennyire tanulságos és jótékony.” Szerzőnek ezen idézett szavakban foglalt valóságát mi részünkről oda egészítjük ki: hitszónoknak soha sem nyílik kedvezőbb alkalom az élet legfontosabb ügyei felett szólani a szívhez, mint a koporsónál vagy sirnál és a gyászoló felek részéről sem találkozik oly fogé-

kony kebellet, mint mikor azok elhunyt szerelmeseiket siratják. Sőt alig van eset reá, hogy a különben hideg és vallásgunyoló anyagelvű is, meghatva már a gyász eset által, annyival inkább a jól választott tárgy és jól is elmondott halotti beszédre meg ne induljon. Ha azért nehéz dolog is jó halotti beszéd készítése, részint mert népesebb gyülekezetben gyakran fordul elő, részint mert sok igénynek — sokszor az idő rövidege mellett is nagy várakozásnak kell megfelelni — melyre bizony gyakorlat és tapasztalat kívántatik — még sem szavazhatunk a halotti egyházi beszédek és ugynevezett orációk eltörlésére.

(Folyt. köv.)

Tóth Mihály.

Dr. Beyschlag, a negyedik evangyéliomról.

A „*Studien und Kritiken*“ című évnegyedes theologiai folyóiratból különnyomatként jelent meg a múlt év végén egy füzet: „*Die Johanneische Frage von Prof. Dr. W. Beyschlag*“ címmel, mely füzet bizonyára érdekes mindenki előtt, a ki a negyedik evangyéliom iránt érdeklődik. — Itt nem lehet helye, hogy dr. Beyschlag apologetikai tanulmányát egész terjedelmesen ismertessük mint hogy a kritikai kérdések nálunk magyar protestánsoknál nem bírnak oly általános érdeklődéssel, mint Németországban: mindazáltal Beyschlag említett tanulmánya mely Németország és Hollandia theologusainak figyelmét nagy mértékben felkeltette, megérdemli, hogy mi is szóljunk róla valamit.

Beyschlag munkáját egészen jellemzik Beyschlagnak a munka elején olvasható eme szavai: „Ha az apologetikai theologia nem csak magát, hanem másokat is meg akar győzni, s a negyedik evangyéliom igazeredetisége elleni kételyt megakarja szüntetni: ugy szükséges hogy az ellent saját sánczai között keresse föl, s a mit külbizonyítékok alapján igaznak ismert el, igyekezzék belbizonyítékokkal is megerősíteni.“ — És Beyschlag csakugyan a nélkül, hogy a külbizonyítékok nagyobb hitelességéről vitatkoznék, azt hiszi, hogy vizsgálódásait a külbizonyítékokkal kell megkezdenie.

Beyschlag tanulmányát két főrésze oszta. Az elsőben a negatív kritikának a negyedik evangyéliom ellen felhozott érveit dönti meg; a második pedig a benső nehézségeket osztja el, melyek az evangyéliom ellen magából az evangyéliomból fehozathatnának.

Az első részben a negatív kritika érveit háromféleképen igyekszik megdönteni. u. m. 1. *elvileg*, azt mutatja meg, hogy a negyedik evangyéliomnak már csak azért is *történeti előadásnak* kell lenni, mert a szerző álláspontja az általa előadott tények valósággal megtörténtének hite, — ily hitet pedig költeni lehetetlen. 2. *antikritikailag* mutatja meg, hogy azon vélemény, mely szerint a 4-ik evangyéliom csak költemény, erőszakot követ el magán az evangyéliomon, mert az evangyéliomnak történeti jelleme minden lépten nyomon ellent mond annak, mintha az evangyéliom egy absztrakt célra munkáló eszközül szerkesztett volna. 3. *összehasonlítól* a synoptikusokkal, bebizonyítja, hogy midőn János Jézusnak ugy egész élet-történetét, mint életéből egyes különösebb vonásokat leír: oly történeti ismeretet árul el, mely felülmulja a synoptikusokét s azt bizonyítja, hogy a szerző saját tapasztalata után és nem második kézből dolgozott.

A mű második részében tárgyalja szerző a következő kérdéseket: 1. Általánosságok a negyedik evangyéliom álláspontját illetőleg. 2. A képzelt docetismus az evangyéliom által rajzolt Krisztus-képben és csodákban. 3. Jézus beszédei a negyedik evangyéliomban.

Önmagától értetik, hogy az apologeta a negyedik evangyéliom megtámadóinak sok kemény igazságot mond fölökbe: azonban mégis semmiféle tekintetben sem ismeri félre a negatív kritikának is viszonylagos jogosultságát. Mert avagy nem ezt látjuk e szerzőnek eme szavaiból: „Az előtt, ki a tudomá-

nyos haladás törvényeit ismeri, egészen bizonyos, hogy oly komoly és kitartó támadás, mint a milyen századunkban foly a János evangyéliom ellen, nem vezethető le pusztán a hitelenség vakmerőségéből, és a ki a Baur positiv hypothesisnek alapul szolgáló negatív kritikát az apologetikának ellenbizonyítékaival összeveti: nem fogja bizonyítani azt, hogy a tudományos többség s az evangyéliomnak némely feltűnő különösségeire való figyelés általában az utóbbi párton van.“ A ki ily nagy méltánnyal szól az ellenpártról, az valóban eléggé pártatlan arra nézve, hogy megbízható vezetőnk lehessen, s a harcoló felek valódi álláspontját velünk megismertethesse.

(Folyt. köv.)

Csák János.

RÖVID KÖZLEMÉNYEK.

Tanrend a magyarországi reformátusok debreczeni köljegyomában a hit- s bölcsészeti szakban és jogakadémián az 1878—79-ik tanév második felében.

I. A hittanfolyamban. *Menyhárt János.* Ó szövetségbe bevezetés, hetenként 3 órán. Új szövetségbe bevezetés, het. 3 órán. A Jakab és Péter apostolok levelei magyarázata, het. 4 órán. *Tóth Mihály.* Keresztény erkölcsstan, het. 3 órán. Egyházszeretartástan, het. 3 órán. Kánonok ismerete, het. 1 órán. Gyakorlati szónoklat, het. 1 órán. Katekhetika, het. 1 órán. Magyar prot. egyházszeretartástan történelme, (spec. coll.) het. 2 órán. *Tóth Sámuel.* Keresztény hittan, het. 6 órán. Apologetika, het. 3 órán. *Balogh Ferencz.* Magyar prot. egyháztörténelem, het. 3 órán. Ker. egyháztörténelem II-dik korszak, het. 5 órán. Hittézetek története, het. 2 órán. *Csiky Lajos.* Lelkipásztorkodástan, het. 3 órán. Belmissió (spec. coll.) het. 2 órán. *Csák János.* Válogatott Zsoltárok magyarázata, het. 4 órán. Ó-szövetségi theologia (mozaismus), (spec. coll.) het. 2 órán. Egyházi jog (lásd a jogi tanfolyamban). Rendszeres bölcsészet, és közép s ujkori bölcsészet-történelem (lásd a bölcsészeti szakban).

II. A jogi- és államtudományi karnál. *Buzás Pál.* Magyar kereskedelmi- s váltójog, het. 6 órán. Magyar pénzügyi törvényisme, het. 4 órán. *Kallós Lajos.* Magyar polgári jog, het. 6 óra. Törvénykezési eljárás peres és peren kívüli ügyekben különösen telekkönyvi rendszer s eljárás, het. 4 órán. Összehasonlító jogtudomány (magyar s angol jog) (spec. coll.) het. 1 órán. *Kőrösi Sándor.* Magyar közigazgatási jog, het. 5 órán. Büntetőjog és bünvádi eljárás, het. 5 órán. Nemzetközi jog (spec. coll.) het. 1 órán. *Liszka Nándor.* Magyar alkotmány- s jogtörténet, het. 4 órán. Magyar közjog, het. 5 órán. A magyar magán- és büntető-jog története, (spec. coll.) het. 1 órán. Kormány és igazgatási szervezet (spec. coll.) het. 1 órán. *Dr. Kovács Sándor.* Római magánjog (Pandekták), het. 6 órán. Egyházi jog, het. 4 órán. *Kassay Sámuel.* Európai jogtörténet, het. 5 órán. Magyar állam statisztikája, het. 6 órán. *Dr. Török József.* Törvényeségi orvostan, het. 2 órán. Közép- és ujkori bölcsészet történelme és jogbölcsészet, (lásd a bölcsészeti tanfolyamban.) Magyar protestáns egyháztörténelem (lásd a hittanfolyamban.)

III. Bölcsészeti szakban. *Thót Ferencz.* Közép- és ujkori bölcsészet történelme, het. 4 órán. Bölcsészeti erkölcsstan és izléstan, het. 2 órán. Jogbölcsészet, het. 4 órán. *Osterlamm Ernő.* Tanítási módszertan, het. 3 órán. *Csiky Lajos.* Angol nyelv, het. 3 órán. *Dr. Török József.* Válogatott fejezetek az emberléttanból, het. 2 órán. *Lugossy József.* Arab nyelv, het. 3 órán. Ó ind nyelv, het. 3 órán. *Lengyel Zsigmond.* Horatius a Pisókhöz irt levelének (ars poetica) magyarázata, het. 2 órán. *Géresi Kálmán.* Magyar irodalom-történet a 16-ik században, het. 3 órán. *Dr. Vellentszény Mór.* A dogmatikus észszerűség logikai rendszere. (Részletezés különös tekintettel a lélektanra) het. 2 órán. *Zimmermann Gyula.* A német dráma fejlődésének folytatása Lessing „Emilia Galotti“ és „Nathan der Weise“ című művének

magyarázata, het. 2 órán. *Burry Gy.* Francia nyelv I. tanfolyam, het. 3 órán. Francia nyelv 2-ik tanfolyam, het 2 órán.

Zsinati előmunkálatok ügye a tiszántuli ref. egyházkerületben. A konventi bizottság elnöke Nagy Péter püspök által felhivattak a reformált egyházkerületek, a zsinati előmunkálatok tárgyalására s észrevételeiknek a f. évi május hóban Debreczenben tartandó egyetemes konventhez terjesztésére. Hogy e felhívásnak, a tiszántuli ref. egyházkerület részéről elég tétethessék, nevezett kerület püspöke szükségesnek tartotta, miszerint a kérdéses munkálatok előbb az egyházmegyéken is tárgyalassanak s az azok által teendő észrevételek az egyházkerületi gyűlés elé terjesztessenek. — A mennyiben azonban nehéz, sőt alig lehető lenne azon munkálatokat minden előkészület nélkül az egyházmegyei gyűléseken tárgyalni, a cél elérésére könnyítő módnak ajánlta az esperest urak figyelmébe, hogy elnökileg haladéktalanul világi és egyházi tagokból álló küldöttséget nevezzenek ki s ennek véleményezése kíséretében vitessenek majd azok gyűlési tárgyalás alá. Az egyházmegyei véleményei a kerületi gyűlés előtt 8—10 nappal előbb beküldendők lesznek.

Mi is nagy örömmel és készséggel megnyitjuk lapunkat az ezen munkálatok feletti eszmecserére. A ref. egyháznak életbe vágó, fontos ügye van szőnyegen, szóljanak hozzá az érdeklettek s egymást értsük meg, hogy békésen megoldhassuk a csomót.

(Halálozás.) Sörös Vilmos a debreczeni kollegium IV. éves hittanhallgatója f. é. február hóban másfél évi hervadás után tüdőbajban jobb létre szenderült Polgárdiban (Fehér m.) élete 27-ik évében. A legszebb tehetségek egyike, tanulmányozás nemes szenvedélyével bíró, nyelvismeretekkel korához képest már is gazdag ifju hunyt el benne. Az egyházi irodalom munkása vándortt volna belőle, az „Evangéliumi Prot. Lap”-ban „Ben Abi” név alatt és névtelenül közlött apróbb, nagyobb cikkeket, tudósításokat. A hittanszaki önképző társulat díszjele és leike volt, közlönyének szerkesztője. Lelkészi jellem, hitszilárd. Ugy élt mint ker. theologus, úgy halt meg, mint ker. theologus. Végszavai, miket halála napján irt tanárához s melyben biztos halál tudatában a pár órai jövőt multnak vette, ezek valának: „Utolsó soraimat most veszi, miután a nagykegyelmű Istennek tetszett engem kitörölni a földön élők sorából. Szébb hazába mentem.” (B.)

Franciaországban a ref. egyházak (jelenleg 494 ref. anyaegyház létezik) következő szervezettel bírnak: 1. az egyes anyaegyházakat igazgatja a presbyter tanács, mely egy lelkészszel s 500-ig való lélekszámmal bíró gyülekezetben 5, 500-nál több lélekszámmal bíró gyülekezetekben 7 választott taggal bír, kiknek felét minden 3 évben kisorsolják. Ha egynél több lelkész van a gyülekezetben, akkor annyiszor 2—2 taggal szaporítják a presbyteriumot, a hány a lelkészek száma. 2. A gyülekezetek kisebb (2-től fölfelé) csoportjainak élén a consistorium áll. Tagjai a lelkészek és a presbyteriumok kebeléből választott képviselők, kiknek száma rendszerint két annyi, mint a lelkészeké; de ha a csoport oly szűk körű, hogy csak három lelkész van benne, akkor három annyi, ha pedig csak két lelkész van benne, akkor négy annyi. 3. A consistoriumok bizonyos csoportjából a partialis synodus alakul, melybe az egyházak annyi világi képviselőt küldenek, a hány a synodus körébe eső lelkészek száma. E képviselők fele részben a lelkészek, fele részben pedig az egyháztagok közül választatnak a presbyteriumok által. Ugy ezek, mint az előbbie 3—3 évre választatnak. Mind a consistorium, mind a part. synodus 3—3 évenként választja a maga elnökeit, de úgy, hogy a consistoriumban csak egy (akár egyházi, akár világi) elnök lehet, míg a part. synodus egy egyházi és egy világi (alelnök) elnököt választ. A consistorium a maga megállapított főhelyén ülésez, míg a part. synodus esetről esetre jelöli ki azt a helyet, a hol legközelebbi ülését tartani fogja. A

lelkészt a helyi presbyterium választja, s a consistorium erősíti meg. 4. Az egyetemes synodus, melynek tagjait a part. synodusok választják, még pedig úgy, hogy mindenik part. synodus annyi képviselőt küld, a hányszor 6 lelkész van benne. A választás minden 3 évben újonnan történik. A választás szabálya az, hogy a választandók fele részben világiak legyenek, ha a part. synodusra eső képviselők száma páros; ha pedig páratlan, akkor a világiak száma egygyel több tartozik lenni, mint a lelkészeké. Az egyetemes synodus székhelye Páris. Tisztviselői: az elnök (modérateur), két segédelnök (modérateurs adjoints, kik közül az egyik egyházi) s hat jegyző, kik közül 3 lelkész, 3 pedig világi. Évenként egyszer ülésez és eloszlása előtt saját kebeléből rendszeren egy hét tagu (3 lelkész, 4 világi) állandó bizottságot küld ki, hogy az egy részről a synodusi határozatok végrehajtásáról gondoskodják, más részről pedig a következő egyet. synodus tárgyait készítse elő. (Prot. Egyh. és Isk. Lap).

Bekx pater a jezsuita rend egyetemes főnöke a rend valamennyi tartományi főnökéhez köriratot bocsátott ki, a melyben a rend tagjainak a politikai napi kérdésekkel szemben elfoglalandó álláspontját meghatározza. A körirat a modern államtudomány által a vallás felekezettek s azok előljáróival szemben felállított azon tantételnek felel meg, hogy az egyház nem a politika hanem a hit tere s az egyháznak semmi köze apolitikai elvekhez. Bekx pater is e szempontból indult ki, s ha Bekx pater csakugyan komolyan veszi köriratának elveit, akkor szakítania kell a jezsuita rendnek eddigi működésével. Ő ugyanis a rend szabályaira hivatkozva *ünnepélyesen tiltakozik a politika világi dolgaiba való minden beavatkozás ellen.* Tanácsokat ad a tartományi főnököknek, hogy a rend kizárólag csak egyházi dolgokkal foglalkozzék. Utasítja őket, hogy a rendre nézve közömbös az államok kormányformája, a melyben működik, hanem ragaszkodnia kell a legszigorubban a szent irás elvéhez „adjátok meg a császárnak a mi a császáré s az Istennek a mi az Istené.” Ugy látszik, hogy a jezsuiták a világ kerekét megállítani nem bírván, a rossz dolgokhoz jó képet vágnak. De azért csak kötve hiszünk a komáknak, mert nagy kópék.

Népszerű előadás. Február 14-ikén Gergely Károly tanár tartott a főiskolában népszerű előadást, a melylyel egyszersmind ezen előadások cyclusa jelen iskolai évre befejeztetett. Előadásának tárgya a hellen drámai költészet eredete volt. Azon forrásoknak kimutatása után, a melyekből a zene, a költészet és a mythologia fakadtak. áttért a görög tragoediának a Bachus-cultussal való összefüggésére, és a hellen költői és vallásos világnézet igen érdekes fejtegetésére. Kimutatta hogy a görög tragoedia oly magas fokra emelkedését a szabadság és azon magas erkölcsi és költői érzék tette lehetővé, a mely a görög nemzetnek kiváló tulajdona volt. Egész előadását a tárgy iránti melegség, a kidolgozást pedig azon vallásos és költői zománcz tette különösen vonzóvá, a mely előadónak természeti adománya. Miután még a görög színpadot jól sikerült rajzban szemlélhetőleg bemutatta, azon ígérettel fejezte be előadását, hogy Sophokles Antigonéját nem sokára magyar fordításban közre bocsátja. Ez ígéretet örömmel vettük, és ezennel a nyilvánosság előtt nyugtázzuk is.

Megjelent s az egyesület tagjainak szétküldetett „a tiszántuli református középiskolai tanáregyesület évkönyve az 1878/9-ik évről.” Szerkesztette Gergely Károly egyesületi jegyző. Debreczenben, nyomtatott a város könyvnyomdájában. 140 lap. Tartalma: I. Alapszabályok. II. Az egyesület tagjai. III. Az állandó bizottság. IV. Az alakuló és az első évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve. V. Szegedi Sándor elnöki megnyitó beszéde, Gergely Károly jegyző jelentése. VI. Értekezések: 1. Töredékes gondolatok a magyar írásbeli dolgozatokról Futó Mihálytól. 2. A magyar nyelv tanításáról, különösen a gymnásium alsóbb osztályaiban Vozári Gyulától. 3. A gymnásiumi vallásitanításról Gergely Károlytól.

4. A latin nyelv elemi tanításáról. Békési Gyulától. VII. Szerkesztői végszó. A nagy gondnal és csinosan kiállított tartalmas évkönyv, míg egyfelől hü tükre az ifju egyesület mult évi munkálkodásának, addig más részről biztosíték a jövőt illetőleg arra nézve, hogy a tiszántuli református középiskolai tanáregyesület helyesen fogta fel feladatát s a megkezdett uton haladva a paedagogiai műveltség terjesztése által megbecsülhetetlen szolgálatot tesz középiskolai tanügyünknek. Azért az évkönyv szerkesztőjével egyetértve, kívánjuk: „adja Isten, hogy a tagok száma növekedtével az egyesület szellemi és anyagi ereje s munkásságának eredménye is folyvást növekedjék!”

Tanítóképeségi vizsgálatok a debreczeni ref. tanítóképezdében a főt. egyházkerületi közgyűlés 1878 évi 29. sz. a végzése értelmében évenként kétszer u. m. május és augusztus hónapokban tartatnak. — E végzésre tekintettel a folyó évi május hóban tartandó tanítóképeségi vizsgálatokra nézve ily rendelkezés tétel: a vizsgát tenni akarók ápril 30-ik napján a tanítóképezdei igazgatónál iskolai s hivatali bizonyítványaikkal s keresztlevelekkel felszerelt folyamodványukat beadják; május 1-ső napján írásbeli, 2-ik s következő napján szóbeli és gyakorlati vizsgálatok tartatnak.

A tiszántuli ref. egyházkerületben a tavasszal tartandó 2-ik Lelkészképeségi vizsgálatra, az illető atyafiak, egyházi beszédet tartoznak készíteni 2 Tim. 4, 5. verse alapján „Te pedig légy józan mindenben; szenvedj; evangyélis dologát végezd; szolgálatodat teljesen töltsd be“ — Káté magyarázatot az 1-ső urnapjáról az 1-ső és 2-ik kérdéstről. — Ezen dolgozatokat könyv nélkül is meg kell a vizsgára jelentkezőknek tanulniok, hogy azokat az egyházi szöszékből elmondani képesek legyenek. — A vizsga ideje valószínűleg ápril hó 17 és 18 napja leend; mihelyt biztosan meg lesz határozva, nem mulasztjuk el azonnal közölni.

Mint megbízható forrásból értesülünk a tiszántuli ref. középtanodai tanáregylet kérvényére vonatkozólag a debreczeni városi jogügyibizottság azon kedvező véleményt adta, hogy az egyület évkönyve s egy szóval nyomtatványai a városi nyomda által díjtalanul nyomassanak. Reményljük hogy ezen üdvös véleményt a nemes tanács érvényre emeli, mit a tanügy érdekében szívéből óhajtunk.

Az orsz. közoktatási tanács február 1-én tartott először új ülést az új elnök, Ipolyi püspök elnöklete alatt. — Ez ülésen két fontos ügy volt szőnyegen. Az egyik a reáliskolai érettségi vizsgálatokra küldetni szokott miniszteri biztosok részére szükséges utasítás, mely az előterjesztett javaslat szerint csekély módosítással elfogadtatott. A „Nemzeti Hirlap“ tudósítása szerint a tanács ez alkalommal is hangsúlyozta azon már többször ismételt kérését, hogy a biztosok kiküldése mielőbb kiterjesztessék a gymnasiumi érettségi vizsgálatokra is. Dr. Heinrich Gusztáv azt indítványozta, hogy a reálisk. növendékek érettségi bizonyítványaihoz az ábrázoló mértan és philosophia, melyek nem tárgyai a érettségi vizsgálatnak, szintén bejegyeztessenek az utolsó érdemjeggyel, melyet a növendékek kaptak belőlök. Ez indítvány elfogadtatott. — A második tárgy a tanárképezde ujjá szervezésének ügye volt. A budapesti tudomány-egyetem bölcsészeti kara még a mult tanévben előterjesztést intézett a közoktatási miniszteriumhoz, melyben a tanárképezde jelen szervezetének részben átalakítását, részben kiegészítését indítványozta, illetőleg kérelmezte. A kormány a fakultás e felterjesztését véleményadás végett leküldötte a közoktatási tanácshoz, melynek kis tanácsa (az állandó tagok összesége) terjedelmes munkálatot dolgozott ki, mely egyes pontokban (főleg a tanfolyamok 4 évre kiterjesztését és a taneszközök és tanhelyiségek beszerzését illetőleg), teljesen osztozik a bölcsészeti kar pozitív kívánalmaiban, némely lényeges intézkedésekben azonban (főleg a tanrendszerre vonatkozólag) egészen más, részben ellentétes álláspontot foglal el. Miután a jegyző e két igen terjedelmes munkálatot felolvasta, a tanács azoknak a „Ma-

gyar Tanügyben“ mielőbb eszközendő kinyomtatását rendelte el, hogy a tagok azokat a legközelebbi ülésig, melyben az ügy eszmecseré tárgyát fogja képezni, behatóan tanulmányozhassák. — „Az Orsz. Középt. Tanáregylet közlönye“ után *)

A belga oktatásügyi törvényjavaslat. A belga közoktatásügyi miniszter a képviselőház elébe egy 47 §-ból álló s az elemi oktatást ujonnan szervező törvényjavaslatot terjesztett, mely az 1842. évi s eddig érvényben levő törvény helyére lépne. A miniszter e törvényjavaslattal a képviselőházi szabadelvű többség kívánatának igyekszik eleget tenni, mely ezen jelző mellett: „az egyház és állam különválasztása“ már évtizedek óta oda törekszik, hogy az iskolát teljesen secularizálja s a klerust az iskolákra való minden befolyástól megfoszsza, a vallástaniat a népiskolából száműzze. — S valóban a törvényjavaslat e célra megfelelőnek látszik. A 4-ik cikk így hangzik: „A vallástaniat a család és a különböző hitvallású lelkészek gondoskodására hagyatik fen. Az iskolában egy helyiség az utóbbiak rendelkezésére áll hogy abban az iskolai óra előtt vagy után az ő egyházközségükhöz tartozó iskolás gyermekeket vallásoktatásban részesíthessék“. E szerint a vallástaniat facultativ s az állam legkevésbé sem gondol azzal. Ezen törvényjavaslat következtében a klerikálisok, kik eddig az állam tekintélye alatt épen a népoktatás segélyével oly jelentékeny befolyást fejthettek ki, minden eszközt felhasználnak, hogy ha lehetséges, a szabadelvű miniszteriumot megbuktassák és a belga alkotmány 17. §-át, mely nyilvános tanintézetek állítását kizárólag az államra ruhazza, megváltoztassák. A genti klerikális párt röpiratok által igyekeznek már az alsóbb népet oppositóra tüzelni. A közoktatásügyi miniszter pedig a lierre, nivellesi, monsi tanítóképezdek lelkész-igazgatóit letette s helyökbe világi igazgatókat hívott meg.

*) Az ezen közleményben érintett tárgyakra közelébb még vizsgálatunk s azokra nézve véleményünket elmondjuk. Szerk.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **Jóó István.**

Főmunkatársak:

Tóth Sámuel.

Békési Gyula.

Pályázati hirdetés.

Az esztári ref. egyházban a leánytanitóságra ezennel pályázat hirdettetik.

Fizetés: Két szobából álló lakás, udvarral, kerttel, 20 frt, egy ölfá, minden tanítványtól egy véka rozs, egy véka zab, egy csirke, pénz a canon szerint, tanítványok száma 60—70, föld egy tagban 21 hóld, melyet a tanító maga miveltet, vasárnapi iskolásokért 6 forint, 50 kéve nád. Első évben, mivel az őszi vetés az elment tanítóé, 4 köből rozs.

Pályázók folyamodványai folyó évi márczius 9 ig a ref. lelkészi hivatalhoz küldendők, Esztárra (u. p. Kis-Marja). Az állomás ápril 6-án elfoglalandó.

2-2

Az Egyháztanács.